

...Innovation, forskning och utveckling i skola och förskola

Förutsättningar för nyanlända elevers lärande

Förstudie genomförd i fem svenska kommuner

Gilda Kästen-Ebeling
Tore Otterup

Innehåll

1. Syfte.....	2
2. Bakgrund.....	2
2.1 Lagstiftning.....	2
2.2 Förslag till nya allmänna råd.....	3
2.3 Elevernas medförda förutsättningar.....	3
2.4 Positiva förutsättningar för nyanlända elevers skolgång.....	5
2.5 Skolans strategier.....	8
2.6 Vetenskap, beprövad erfarenhet och evidens.....	9
3. Genomförande av förstudien.....	10
4. Resultatredovisning.....	11
4.1 Generella tankar.....	11
4.2 Prioriteringar.....	11
4.3 Organisation av mottagande och kartläggning av elevernas kunskaper samt skolplacering.....	11
4.4 Inkluderingsarbete.....	16
4.5 Stöd till eleverna.....	16
4.6 Språkliga aspekter i undervisningen.....	16
4.7 Kompetensbehov hos skolans personal.....	17
5. Diskussion.....	17
5.1 Prioriteringar.....	17
5.2 Organisation.....	17
5.3 Mottagande och kartläggning av elevernas kunskaper.....	19
5.4 Inkluderingsarbete.....	19
5.5 Stöd till eleverna.....	20
5.6 Språkliga aspekter i undervisningen.....	20
5.7 Kompetensbehov hos skolans personal.....	21
5.8 Sammanfattning av diskussionspunkterna.....	21
6. Slutsatser.....	22
6.1 Slutsatser ur ett skolutvecklingsperspektiv.....	22
6.2 Möjliga forskningsfrågor.....	23
7. Sammanfattning och slutsatser efter diskussion under presentationsseminarium.....	24
7.1 Diskussion om styrkor och svagheter i organisationen.....	24
7.2 Formulering av kunskapsbehov för utveckling och forskning.....	25
Litteraturlista.....	29

1. Syfte

Det övergripande syftet med denna förstudie av förutsättningar för nyanlända elevers lärande i grund- och gymnasieskolan är att få en bild av organisation och genomförande, för att på bästa sätt arbeta vidare mot målet att skapa en måluppfyllande, givande och lärande skolmiljö för nyanlända elever. Utifrån de lärdomar vi skapar tillsammans ska kommunen som helhet, samt respektive roller i organisationen, kunna ta del av denna studie och gemensamt analysera och dra slutsatser.

Resultaten av förstudiens arbetsprocess är tänkt som ett underlag för diskussion om och inriktning på fortsatt arbete i de medverkande kommunerna. Förhoppningen är också att diskussioner utifrån denna förstudie ska leda till gemensamma forsknings- och utvecklingsinsatser med temat förutsättningar för nyanlända elever i skolan. Det finns ett växande intresse för kommunalt initierad utbildningsforskning av verksamhetsnära karaktär. De kommuner som deltar i denna förstudie söker själva öka förståelse och finna praktiska lösningar genom att långsiktigt arbeta med dessa frågor. De delar också en önskan om ett bättre kunskapsunderlag inom frågor gällande förutsättningar nyanlända elever i den svenska skolan, såväl på lokal som på nationell nivå.

De kommuner som under hösten 2015 har gått samman för att genomföra denna förstudie är Helsingborg, Kungsbacka, Landskrona, Söderhamn och Åstorp.

2. Bakgrund

Mot slutet av året räknar Migrationsverket att minst 160.000 personer - möjligen upp till 190 000 - blir inskrivna som asylsökande. Drygt en fjärdedel del av dem kommer att vara barn i skolåldern. Hittills i år har drygt 19.000 ensamkommande barn sökt asyl i Sverige. Prognosen för 2016 är mer eller mindre 135.000 asylsökande, varav 24.000 ensamkommande barn. De flesta asylsökande kommer från Afghanistan, Syrien och Irak (tidningen Lärarnas Nyheter). Det stora mottagandet av ensamkommande barn och det faktum att asylsökande barn har rätt att gå i skolan innebär en stor utmaning för kommunerna. Att skapa bästa möjliga förutsättningar för dessa elevers lärande är därmed en högt prioriterad angelägenhet för de kommuner som tar emot dem och i förlängningen för alla kommuner i Sverige.

Som bakgrund till alla insatser för att förbättra förutsättningar för nyanlända elevers lärande i svensk skola finns ett antal viktiga aspekter att uppmärksamma:

2.1 Lagstiftning

I första hand måste självklart lagstiftningen tas i beaktande. Från och med den 1 januari 2016 ska vissa ändringar i skollagen börja gälla:

Definition av nyanländ: Med nyanländ menas en person som har varit bosatt utomlands, som numera är bosatt i Sverige och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det år då han eller hon fyller sju år.

Kartläggning: En nyanländ elevs kunskaper i grundskolan ska bedömas och bedömningen ska ingå i underlag för beslut om placering i årskurs och undervisningsgrupp samt för planeringen av undervisningen. Fokus ska inte ligga på elevens eventuellt bristande förmåga.

Placering i undervisning: En nyanländ elev i grundskolan ska inom två månader från det att han eller hon har tagits emot i skolväsendet placeras i en årskurs och en undervisningsgrupp som är lämplig utifrån ålder, förkunskaper och personliga förhållanden. Kartläggningen av elevers kunskaper och förmågor ger ett viktigt underlag för beslut om elevens placering.

Undervisning i förberedelseklass: En nyanländ elev som saknar tillräckliga kunskaper i det svenska språket ska delvis få undervisas i förberedelseklass i maximalt två år.

Att en elev som har varit bosatt i ett annat land än Sverige betraktas som nyanländ de första fyra åren efter det att den påbörjar sin utbildning i den svenska skolan medför bland annat att eleven under den tiden är berättigad till specifika åtgärder som anses nödvändiga för att han eller hon ska kunna tillgodogöra sig den reguljära undervisningen. Skolan är skyldig att vidta sådana åtgärder.

2.2 Förslag till nya allmänna råd

På grund av de nya bestämmelserna om utbildning för nyanlända elever har Skolverket arbetat fram förslag till nya allmänna råd, som kommer att ersätta Skolverkets tidigare allmänna råd (SKOLFS 2009:15) för utbildning av nyanlända elever. Råden är även publicerade i Statens skolverks författningssamling, SKOLFS 2016:X. För att göra det lättare för skolor och kommuner att börja planera inför de kommande förändringarna har Skolverket valt att publicera förslaget till allmänna råd nu fastän dessa ännu inte är beslutade. Skolverket planerar att besluta om de allmänna råden i slutet av januari 2016 (Skolverket).

2.3 Elevernas medförda förutsättningar

Förutom lagändringar och nya allmänna råd finns andra aspekter i den aktuella forskningsgrunden som bör uppmärksammas i skolans organisation och genomförande av de nyanlända elevernas skolgång:

- Nyanlända elever, liksom alla andra barn som kommer till skolan, är en heterogen skara, med påtagliga skillnader mellan grupper, individer, personliga egenskaper och. Bakgrund och livsvillkor har avgörande påverkan på förutsättningar för lärande.
- En nyanländ elev är ett barn eller en ungdom som inte har svenska som modersmål och kan oftast inte tala eller förstå svenska. Detta definierar inte en nyanländ elev, men undervisningen under dess första tid i skolan är ofta begränsad till undervisning i svenska. I flera rapporter har skolmyndigheterna påpekat detta som brist hos kommuners och skolors mottagande och introduktion av nyanlända elever (Myndigheten för skolutveckling, 2005, 2007; Skolverket, 2007; Skolinspektionen, 2009, 2012, 2015). Det mest märkbara är att nyanlända elevers kunskaper, kompetenser, erfarenheter, modersmål, tidigare skolspråk, svåra upplevelser och livsvillkor inte alltid tas upp som den grund på vilken vidare utbildning och undervisning ska byggas (Bergendoff, 2014).

- De elever som är nyanlända på en viss skola, kan ha vistats olika länge och på olika villkor i Sverige. Några har anlänt alldeles nyligen till landet, medan andra har varit en viss tid här i väntan på uppehållstillstånd, hållit sig gömda, eller kan ha flyttat från en annan kommun. De kan ha kommit hit med båda sina föräldrar, med bara en förälder eller någon annan familjemedlem. Ett ökande antal kommer ensamman. Migrationsverket anger på sin hemsida att fram till oktober 2015 fanns drygt 4400 asylsökande ensamkommande barn inskrivna hos dem. De flesta är pojkar mellan 13 och 17 år gamla. Dessutom finns barn som ofta inte är registrerade någonstans. Antingen har de nekats uppehållstillstånd och fått ett utvisningsbeslut, eller har aldrig sökt uppehållstillstånd. De håller sig gömda och är kända som de "papperslösa barnen", men från den 1 juli 2013 har de rätt att gå i skolan och kommunerna har skyldighet att ordna skolplacering åt dem. Migrationsverket höjer nu prognosen för hur många ensamkommande flyktingbarn som väntas anlända till Sverige under 2015. Tidigare 12.000 minderåriga på flykt väntas nu bli runt 30.000 innan årets slut, enligt SVT Nyheter. Det är i dagsläget (15 november 2015) omöjligt att säga om den stora tillströmningen är tillfällig, eftersom EU:s flyktingförhandlingar går trögt. I rapporten *Utbildning för asylsökande barn och barn som vistas i landet utan tillstånd*, som Skolinspektionen publicerade i mars 2015, konstateras att det också finns brister i de kommunala huvudmännens arbete med att tillgodose de barnens rätt till utbildning, främst vad gäller särskilt stöd. Rapporten visar även att det finns många exempel på där kommunerna tar ett stort ansvar.
- De nyanlända eleverna är givetvis i olika åldrar. De som är i tidigare skolålder har fördelen att ha flera år framför sig för att tillägna sig det svenska språket och för att de och deras vårdnadshavare ska kunna lära känna vårt skolsystem. Förutsatt att dessa elever får rätt stöd i skolan och samhället kan de komma ikapp svenska jämnåriga språk- och kunskapsmässigt, på ett språk de inte behärskar och en främmande kultur. De barnen som kommer senare i sin skolålder har det svårare. Delvis har de kortare tid att lära sig det svenska språket samtidigt som de har ett större pensum att förvärva i den svenska skolan. Å andra sidan har de äldre barnen med sig ett eller flera mer utvecklade egna språk, kunskaper och erfarenheter, som undervisningen kan och bör bygga på (Axelsson, 2002, 2015).
- Några nyanlända elever har med sig en utbildning som liknar den svenska och en del av dem kan ha större kunskaper i några ämnen än jämnåriga svenska elever. Nyanlända elever kan inte svenska, men de har påbörjat utveckling i ett eller flera modersmål. Några av dem har även ytterligare ett språk som "skolspråk". Vissa barn och föräldrar har ingen eller lite erfarenhet av skolverksamhet, medan andra har en etablerad bild av vad utbildning och skola innebär.
- Majoriteten av de nyanlända barnen har, förutom uppbrott från sina välbekanta miljöer, också upplevt förluster i sin sociala nätverk. De som kommer till Sverige som flyktingar och de som söker asyl här, har gjort konkreta och abstrakta förluster - anhöriga, vänner, hem, kära ägodelar, seder, traditioner- och möjligheten att förstå och göra sig förstådd. De bär dessutom ibland bördan av den egna och familjens rädsla, sorg, stress m.m. Anhörigas hållsotillstånd är dåligt ibland. Detsamma gäller stämningen hemma. Bostaden, eller avsaknaden av den, arbetslösheten, maktlösheten,

ovissheten om framtiden, de vuxnas depression, allt detta är faktorer som finns i de nyanlända elevers livsvillkor.

- En majoritet av de nyanlända eleverna har genomgått svåra upplevelser. En del av dem har haft traumatiska upplevelser och kan lida av posttraumatiskt stresssyndrom, PTSD. Det påverkar elevens inlärnings- och koncentrationsförmåga på flera sätt. Barn med PTSD behöver hänvisas till skolhälsovård som har kompetensen att avgöra hur man ska gå vidare. kan lärare och annan skolpersonal med enkla medel göra insatser som har stor betydelse för att främja nyanlända barns hälsa (Ascher, 2014). Det finns också pedagogiska program som ger stöd till utsatta nyanlända elever i klassrummet och vid sida av den pedagogiska verksamheten. (Kästen-Ebeling, 2014).
posttraumatisk stress, vilket visas i skolan, där de vistas större delen av sin vakna tid. Barn med svåra eller traumatiska upplevelser kan inte alltid prata om sina känslor eller sätta ord på sina tankar. Antingen saknar de ord, även på sitt eget språk, eller vågar inte berätta vad de har varit med om. De uttrycker sina rädslor, sin oro, sina bekymmer, genom att vara utåtagerande, bråkiga, stökiga, eller tystlåtna och isolerade. Flera av dem reagerar genom att ha ont i magen, huvudvärk, enorm trötthet, och inte kunna koncentrera sig en längre stund. Vem, om inte skolpersonalen, ska uppmärksamma detta?
- Eftersom normer och värderingar är kulturbetingade och inte sällan påverkade av politiken, kan syn på demokrati, könsroller, familjestruktur, barns och vuxnas roller i samhället etc., presentera stora skillnader. Uppfattningen om lärande, skolan, utbildningen och kunskap, kan skilja sig markant från den svenska (Angel & Hjern, 2004; Bouakaz, 2015).
- Nyanlända barn vistas i Sverige på obestämd tid. De som får permanent uppehållstillstånd är gynnade, trots sitt tunga bagage. Men andra måste lägga till den ovisshet de lever i medan de väntar på uppehållstillstånd - eller på att bli avvisade. Det finns de som får tillfälligt uppehållstillstånd och varken de eller deras anhöriga kan eller vågar rota sig här.
- Alla nyanlända elever tvingas att på mycket kort tid konfrontera en helt främmande miljö, språk, människor i sin omgivning, nya vanor, nya seder. Integrationsprocessen pågår under lång tid, ibland kan den ta flera generationer. Unga människor brukar ta till sig de nya koderna mycket snabbare än föräldrar. Dessvärre kan detta ibland skapa konflikter inom familjen (Bouakhaz, 2014).

2.4 Positiva förutsättningar för nyanlända elevers skolgång

I Sverige finns idag ca 200 olika invandrade språk (Otterup, 2014). Det är att anta att många av dessa språk och kulturer är representerade i skolan, men det finns stora skillnader mellan skolor angående antal elever med utländsk bakgrund. Vissa skolor har 95 % elever med en annan bakgrund och ett annat modersmål än svenska, medan andra skolor har enbart svenska elever eller elever som helt behärskar det svenska språket. Några lärare måste undervisa grupper av elever där kulturen, bakgrunden och språken blandas och där det svenska är i minoritet medan andra lärare har grupper som åtminstone språkligt är homogena.

Framgångsfaktorer

Följande framgångsfaktorer har identifierats av Skolverket och Skolinspektionen samt inom svensk forskning om utbildning för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska (Skolverkets hemsida):

- Huvudmän och skolor har strategier för kompetensutveckling.
- Resurser till utbildningen fördelas efter barns och elevers olika försättningar och behov.
- Riktlinjer finns för organisation och mottagande av nyanlända elever och utbildning för nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska.
- Det är avgörande, oavsett val av organisation, att alla lärare har kunskap och kompetens om nyanlända elevers lärande och om vikten av att organisera för helheten kring eleverna.
- Det finns samsyn i förhållningssätt där all personal tar ett gemensamt ansvar och de nyanlända eleverna är hela skolans angelägenhet.
- Det är viktigt att ge förutsättningar för elevens sociala delaktighet så att de nyanlända eleverna ges möjlighet att lära känna andra, icke nyanlända, jämnåriga elever.
- Den nyanlända elevens första tid i skolan är avgörande för den fortsatta skolgången.
- En inledande bedömning genomförs av elevens kunskaper och erfarenheter.
- Utbildningen och undervisningen planeras och genomförs utifrån det bedömningen visar om elevens förutsättningar och behov.
- De nyanlända eleverna och elever med annat modersmål än svenska möts av höga förväntningar.
- De nyanlända eleverna erbjuds kvalificerad andraspråksundervisning.
- Alla lärare arbetar språk- och kunskapsutvecklande i ämnesundervisningen.
- De nyanlända eleverna ges möjlighet att utveckla ämneskunskaper och språk parallellt.
- De nyanlända eleverna ges studiehjälp på modersmålet utifrån de enskilda elevernas olika förutsättningar och behov.
- De nyanlända eleverna och eleverna med annat modersmål än svenska erbjuds modersmålsundervisning.

Nihad Bunar, professor i barn och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet, lägger till (i seminarium i Myndigheten för skolutveckling, 2007):

- Fler lärare och pedagoger av utländsk bakgrund.
- Fortbildning i mångkulturella frågor.
- Interkulturellt förhållningssätt.
- Dagliga identitetsbejakande interaktioner med eleverna.
- Positiv och aktiv samverkan med vårdnadshavare och det omgivande samhället.

Hälsa och skolan - Skolan och hälsa

Den starka kopplingen som finns mellan nyanlända barns hälsa och skolresultat måste uppmärksammas. Forskning pekar dessutom på skolans betydelse för barnens hälsa och välbefinnande. Det gör det svårt att bortse från lärarnas och övrig skolpersonals ansvar för nyanlända barns hälsa och välbefinnande. Lärare och annan skolpersonal med enkla medel kan göra insatser som har stor betydelse för att främja nyanlända barns hälsa. Det handlar om att ge eleven trygghet, bekräftelse, möjligheter att påverka sin situation, tillhörighet, skydd mot våld, främlingsfientlighet, rasism, kriminalitet (Ascher, 2013, 2014). Det finns specifika pedagogiska program som ger stöd till utsatta nyanlända elever i klassrummet. Att nyanlända elever har tillgång till det främjar goda studieresultat (Kästen-Ebeling, 2014).

Samarbete kring psykosocialt arbete

Utbildningsinsatser som riktar sig till nyanlända flyktingbarn behöver inkludera både utbildningsstöd och psykosocialt stöd.

I en forskningsöversikt beställd av det nyzeeländska utbildningsdepartementet har Richard J. Hamilton m.fl. analyserat över 130 forskningspublikationer relevanta för förståelsen av flyktingbarns skolgång. Översikten behandlar flyktingkapets psykosociala effekter på barns lärande, andraspråksinläring och betydelsen av kulturmöten, samverkan och stödfunktioner för lärare och elever. Forskningsresultaten som får central plats i forskningsöversikten diskuterar problematiken utifrån engelskspråkiga länders perspektiv (Skolverkets hemsida).

Eftersom flyktingbarns livssituation och behov ofta är komplexa klarar inte skolan detta uppdrag på egen hand. Samarbetet med andra aktörer och yrkesgrupper med kunskaper i psykosocialt arbete med flyktingbarn är ett viktigt komplement till skolans arbete. (Unenge, 2014).

En majoritet av de nyanlända eleverna har genomgått svåra upplevelser. En del av dem har haft traumatiska upplevelser och kan lida av posttraumatiskt stresssyndrom, PTSD. Det påverkar elevens inlärnings- och koncentrationsförmåga på flera sätt. Barn med PTSD behöver ta kontakt med skolhälsovård som har kompetensen att avgöra hur man ska gå vidare (Ascher, 2014).

Samverkan med hemmet ökar måluppfyllelse

Lärarna behöver skaffa sig en uppfattning om elevens tidigare skolgång, livserfarenheter, hälsa, sociala förmåga, behov av stöd och annat som kan vara betydelsefullt för skolan att veta.

Flyktingbarns framtidsutsikter och skolprestationer liksom deras beteende i och utanför skolan påverkas även av föräldrars integrering i samhället samt av hur föräldrarna mår. Utan ett stöd hemifrån kan det bli svårt att lyckas i skolan, visar forskningsöversikten. Därför är det viktigt att skolan samarbetar med föräldrarna i syfte att öka deras engagemang i barnens skolgång.

Forskningsöversikten visar också att skolan med fördel kan fungera som ett nav i utformandet av utbildningsprogram för föräldrar. Utbildningsprogram som syftar till att lära föräldrarna invandringslandets språk och utveckla deras förmåga att bättre stödja sina barn i skolan har

gett positiva effekter på flyktingbarns skolprestationer. (Nyanlända elevers lärande, Skolverkets hemsida).

2.5 Skolans strategier

Det paradigmskifte som världen befinner sig i har för länge sedan nått den svenska skolan. Flerspråkigheten och mångkulturaliteten är redan här. Våra elever är mångfacetterade och skolorna är på väg att utvecklas till mångkulturella arbetsplatser. Även om en stor del av de nyanlända eleverna kan bära med sig emotionella problem till följd av flykten eller flytten till Sverige, utgör de en enorm potentiell resurs för det framtida svenska samhället. Att välkomna, introducera, inkludera och föra dem vidare i ett modernt skolsystem är vägen till tillämpningen av den resursen.

Den svenska skolan behöver strategier som fungerar i dagens samhälle. Gränserna mellan länder suddas sakta men säkert ut. Mänskliga och materiella resurser internationaliseras mer och mer. Digitalisering finns på alla plan i livet. Det finns en alltmer växande ström av information och det sker en enorm expansion av sociala media m m. Det handlar inte om dagens hantering av vågor av krigsflyktingar utan om att bygga upp ett hållbart system som har kapaciteten att ta emot nyanlända elever när, varför och varifrån de än kommer.

Den mångkulturalitet som vårt samhälle växer i kräver att nyanlända elevers introduktion i undervisningen planeras och genomförs med stor flexibilitet och anpassningsförmåga. Den heterogenitet som finns i skolan idag kräver av lärare en gränsöverskridande och öppen undervisning:

Det finns inte *en* elev, en referenselev, som undervisningen kan utgå ifrån. Det är inte eleven som ska anpassa sig till undervisningen, det är undervisningen som ska utgå från eleven. När den nyanlända eleven kommer till skolan, blir frågan inte hur barnet passar in i skolan, utan hur skolan passar barnet. (Elmeroth, 2014).

Här nämner vi strategier, som utifrån samlad forskning inom området banar väg för en bra skolgång för nyanlända elever:

- *Holistiskt perspektiv.* Många faktorer påverkar hur nyanlända elevers möte med det nya landet och skolan blir. Språkliga, kunskapsmässiga, kognitiva egenskaper, psykosociala, hälsomässiga och sociokulturella aspekter, påverkar alla varandra och utgör elevens helhet. Skolan är den arena där dessa perspektiv möts och samverkar till den helhet som utgör varje elevs verklighet.
- *Samsyn, samverkan och flexibilitet.* Varje nyanländ elevs välmående och allmänna utveckling ska ligga i fokus för skolverksamheten i samband med elevens mottagande och introduktion. Det är en grundförutsättning att all skolpersonal delar uppfattningen om vad som är bäst för eleven samt om nödvändigheten av att samarbeta sinsemellan och med elevens sociala nätverk.
- *Interkulturellt förhållningssätt.* Sverige är ett mångkulturellt land, där olika kulturer samlever och berikar varandra. Undervisningen ska återspegla denna ömsesidiga påverkan. Det interkulturella förhållningssättet ska vara utgångspunkten för all skolverksamhet, vilket innebär ömsesidig respekt och tolerans för den andra kulturen.
- *Socioemotionellt stöd.* Med all sannolikhet genomgår nyanlända elever en period av obalans och även kaos i sin tillvaro innan de kommer till Sverige. Skolan med sina

rutiner, lärare som lyssnar, nya och spännande kunskaper, erkännande av deras medförda kunskaper och kompetenser, kamrater som stödjer och respekt för deras föräldrar är den bästa resursen vi har att erbjuda nyanlända elever för att återhämta sig.

- *Språkutvecklande undervisning i alla ämnen.* Detta är en förutsättning för nyanlända elevers språkliga och ämnesmässiga utveckling. Med språkutvecklande undervisning menar man att lärare medvetet väljer sådana arbetssätt i sin undervisning i klassrummet, som enligt forskningen leder till språkutveckling. (Otterup, 2014).
- *Modersmålsundervisning.* Forskning ger stöd till modersmålsundervisningen utifrån tre olika aspekter: modersmålets betydelse för *elevers identitetsutveckling*; modersmålet är *ett av flerspråkiga elevers språk* och modersmålet är *verktyg för utveckling och lärande*. Elevens identitet, känslor, tankar, kultur, kompetenser och kunskaper är förknippade med modersmålet. Flerspråkighet är en tillgång i dagens globaliserade samhälle. Kunskapsutveckling sker bäst på elevens starkaste språk och får fäste i elevens kunskaper och utveckling på sitt modersmål. (Otterup, 2014).
- *Studiehandledning på modersmålet.* Studiehandledning är det redskap som en nyanländ eleven måste ha tillgång till för att kunna ta till vara skolans undervisning på svenska och relatera den till kunskaper eleven har med sig. Det förtjänar att understrykas att studiehandledning bör ges på starkaste språk för eleven, vilket ofta är ju modersmålet, i alla fall som nyanländ.
- *Föräldrassamverkan.* Föräldrassamverkan grundad i ett interkulturellt förhållningssätt kan avgöra hur en nyanlända elevs skolgång utvecklas. Det krävs att skolorna utvecklar tydliga kommunikationskanaler mellan skolan och hemmet i vilket modersmållärare spelar en viktig roll. Ett gott samarbete mellan hemmet och skolan är viktigt för att både elev och föräldrar ska känna sig trygga i det nya landet. Ju mer tillitsfull denna kontakt är, desto bättre är förutsättningarna för att eleven ska både trivas och nå resultat i skolan.

2.6 Vetenskap, beprövad erfarenhet och evidens

Inom området för nyanlända elevers skolgång finns behov av att bygga vidare på beprövad erfarenhet och evidens. Skolverket publicerar på sin hemsida en artikel rubricerad "Vetenskaplig grund, beprövad erfarenhet och evidens" (Wingborg, 2013). Den relaterar till en bestämmelse i 2010 års skollag som talar om att både *undervisningen och utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Det innebär att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut.

För att lärare ska kunna bedriva en undervisning på vetenskaplig grund krävs att skolan tar del av nya vetenskapliga rön. Skolan måste också följa diskussionen bland forskare om metoder och vetenskaplighet.

Skolan ska använda metoder och färdigheter som har stöd i beprövad erfarenhet. Det betyder att lärare stödjer sig på erfarenheter som prövats under en längre tid, är systematiskt utvärderade och dokumenterade. Det räcker alltså inte med att ett antal lärare eller ett lärarlag tycker att en metod fungerar för att den ska betraktas som byggd på beprövad erfarenhet.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är kunskapskällor som kompletterar varandra. Båda är lika viktiga för verksamheten i skolan.

I samma artikel på Skolverkets hemsida uppmärksammas att *undervisningen ska vara evidensbaserad*. Uttrycket *evidens*, som ursprungligen kommer från det medicinska området, används inte i skollagen, men har blivit allt viktigare i samband med att utbildningens innehåll och former diskuteras och innebär i detta sammanhang den bästa tillgängliga kunskapen inom ett givet område. Enklare uttryckt betyder det inom ett utbildningsområde, *vad fungerar för vem och i vilket sammanhang*.

3. Genomförande av förstudien

Forskning och erfarenhet visar på ett antal framgångsfaktorer som gynnar förutsättningarna för nyanlända elevers lärande, men hur når man dit? För att veta vart man ska och vilka vägar som finns är det viktigt att veta varifrån man utgår. För att teckna en bild av situationen i de olika kommunerna ställdes ett antal frågor som relaterar till de faktorer som presenterats ovan. Skriftliga frågor följdes upp med samtal med varje kommun. Frågorna ställdes dels till representanter från förvaltningsnivå och dels till rektorer i kommunen.

Vi fick kontakt med ansvariga för mottagande av nyanlända elever i grundskola i fyra av de fem kommunerna i förstudien, med en grundskolerektor per kommun och med en rektor från gymnasieskola i en kommun.

Resultaten av förstudien blir ett underlag för diskussion om eventuellt fortsatt arbete. De medverkande kommunerna och deras representanter i sina respektive roller i organisationen kommer att kunna ta del av denna studie och gemensamt analysera och dra slutsatser. Förhoppningsvis bidrar förstudien dessutom till ett underlag för diskussion om satsningar inom den egna kommunen och även om möjliga samarbeten med andra kommuner och med andra aktörer.

Förstudien behandlar bland annat följande:

- Huvudmannens prioriteringar
- Organisatoriska lösningar
- Mottagande med kartläggning av elevernas kunskaper
- Inkluderingsarbete
- Stöd till eleverna
- Språkliga aspekter i undervisningen
- Kompetensbehov hos skolans personal

4. Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas de intryck som samlats in från medverkande kommuner. En diskussion utifrån dessa följer under rubrik 5.

Det allmänna intrycket är att de personer som har svarat på frågorna i denna förstudie såväl på förvaltningsnivå som på skolnivå, är erfarna och engagerade i arbetet kring mottagande och introduktion av nyanlända elever. De utger att de är stolta över sina medarbetares kunskap, kompetens och satsningar. I nedanstående text sammanställs deras svar på skriftliga frågor (se bilaga) och fördjupande muntliga intervjuer. Sammanställningen täcker inte till fullo kommunernas situation, utan den har ambitionen att fungera som underlag för diskussion kring deras behov av vidare satsningar inom organisations- och kompetensutveckling.

4.1 Generella tankar

I medverkande kommuner finns en uttalad ambition att skapa inkluderande lärmiljöer och en strävan efter att förbättra förutsättningar för att lyckas i detta arbete.

Både på huvudmannanivå och på skolledningsnivå finns medvetenhet om starka och svaga länkar i organisationen.

Huvudmännen uttrycker en önskan om en bättre kommunikation mellan kommunens förvaltningar för att undvika dubbelarbete kring de nyanlända elevernas situation samt för att dessa inte i onödan ska utsättas för påfrestningar.

Huvudmännen och rektorerna upplever att nyanlända elevers placering i skolorna har blivit en allt svårare fråga på grund av det ökande antalet samt på grund av skolornas begränsade lokaler och utrustning.

Kommunerna som medverkar i denna förstudie delar med de flesta andra svenska kommuner svårigheter för att rekrytera utbildade sva-lärare, modernmållärare och studiehandledare i alla språk.

4.2 Prioriteringar

Huvudmännen satsar framför allt på att ha ett likvärdigt mottagande på alla skolor i respektive kommun. De strävar efter att utveckla en skolintroduktion som ger nyanlända elever en bra början i skolverksamheten och öppnar vägen till elevernas vidare skolgång och lärande.

En snabb skolplacering är också en prioriterad fråga. För det mesta utövas närhetsprincipen, men åtminstone en kommun ger möjlighet till fritt val av skola i mån av plats.

Huvudmännen och skolledare nämner även kartläggningen av elevers kunskaper och förutsättningar som en av deras främsta prioriteringar. Just nu, i väntan på Skolverkets kartläggningsmaterial, använder sig kommunerna av eget producerat material.

4.3 Organisation av mottagande och kartläggning av elevernas kunskaper samt skolplacering

I samtliga kommuner som medverkar i förstudien finns någon form av central organisation som säkerställer ett likvärdigt mottagande i alla skolor som tar emot nyanlända elever samt utarbetade rutiner för att genomföra det.

I alla kommuner initieras mottagandet med ett mottagningssamtal eller välkomstmöte, där familjen hälsas välkommen och informeras om skolsystemet. Under detta samtal genomförs en första kartläggning av elevens skolbakgrund och hälsostatus.

Det finns några organisatoriska skillnader mellan kommunerna, som antagligen har att göra med kommunens storlek och erfarenhet att skapa mottagande av nyanlända elever.

Helsingborg

Alla nyanlända elever som ska gå i grundskolan och gymnasiet i Helsingborg börjar på mottagningsenheten *Välkomsten*.

Välkomsten är placerad på ett Pedagogiskt Center, som är en stödenhet för Helsingborgs skolor. Där finns också *Nyanländas Lärande, modersmålsenheten*, läs- och skrivutvecklare, skoldatateket, Komtek och pedagoger med olika djupkompetenser, alla med uppgifter att få fler barn och elever att nå sina mål. Stödet ges genom handledning och kollegialt lärande.

Introduktionssamtal och Kartläggning: På *Välkomsten* genomförs ett introduktionssamtal med familjen om dess bakgrund, om flytt eller flykt och om barnets skolbakgrund, intressen och tankar om framtiden. Här genomförs också en kartläggning av eleven. Under tiden får föräldrarna information om det svenska skolsystemet, och om vilka förväntningar de kan ha på skolan och vilken delaktighet som förväntas av dem.

Kartläggning: På *Välkomsten* genomförs en kartläggning med hjälp av modersmåls lärare (eller tolk) om kunskaper i matematik och modersmål, eventuellt också i engelska. För gymnasieelever görs bedömning i steg 2 i matematik. Elever får också bild och svenska. Elever i gymnasieålder deltar även i samhällsorientering och olika fritidsaktiviteter.

Skolplaceringen organiseras under tiden som barnen är på *Välkomsten*. Både kommunala och fristående skolor är involverade, även i efterföljande pedagogiska träffar och handledning.

Eleverna matchas till skolor där de börjar efter två veckor för grundskolan och fyra veckor för gymnasiet.

Studiehandledning: Alla elever som behöver det får studiehandledning på sitt starkaste språk (i mån av tillgång). Eller gör bedömningen av antal timmar i veckan mot bakgrund av elevens behov.

Den starkaste länken som uppmärksammas i Helsingborg är den centrala mottagningen *Välkomsten* i Pedagogiskt Center. En annan faktor som betraktas som mycket stark är att skolorna arbetar med genrepagogik. Som en av de svagaste länkarna ses de svårigheter som finns för att få ut det stödet som Pedagogiskt Center erbjuder för arbetet med nyanlända elever. En skolledare betraktar som mycket svagt att i hennes skola har 95 % av eleverna invandrarbakgrund och därmed "ingen att lära det svenska språket med".

Kungsbacka

I Kungsbacka kommun pågår just nu ett projekt för att säkerställa ett likvärdigt mottagande på kommunens alla förskolor och skolor. Det handlar om ett *mobilt Introduktionsteam* som stöttar och handleder alla förskolor och skolor i kommunen att ta emot nyanlända barn.

Introduktionsteamet verkar också för implementerandet av ett interkulturellt förhållningssätt i alla enheter och verkar för att varje nyanländ elev får *studiehandledning* på sitt modersmål fyra timmar i veckan under sitt första år. Projektet följs samt utvärderas av Borås högskola.

I Introduktionsteamet ingår en specialpedagog, en socialpedagog samt en lärare i svenska som andraspråk. Nyanlända elever blir direktplacerade i en reguljär klass och introduktionsteamet finns med som stöd under introduktionsåret. När en skola/förskola får vetskap om att ett nyanlänt barn ska börja hos dem är gången enligt följande:

Inskrivningssamtal – rektor kallar till mötet med tolk. Representant från introduktionsteamet finns med. Skolan får berätta om sin verksamhet, och teamet får en första information om barnet. Det görs också en planering för skolstarten.

Planeringsmöte – teamet träffar berörda pedagoger samt studiehandledare för att planera inför de kartläggningar som ska göras.

Social kartläggning – lära känna-samtal med föräldrar för att få reda på mer om barnet/eleven. Här berörs frågor om bl a trivsel, vänner, fritid, hälsa. När det gäller de ensamkommande barnen är det vid detta tillfälle god man, boendepersonal och skolpersonal som möts för att sätta upp mål framåt för eleven.

Pedagogisk kartläggning – görs tillsammans med ämneslärarna i syfte att ta reda på mer om elevens tidigare skolbakgrund, erfarenheter och intressen.

Kartläggningarna ger en fördjupad kunskap om elevens behov både socialt, fysiskt och pedagogiskt. De ska ligga till grund för pedagogerna att på bästa sätt kunna anpassa undervisningen till elevens förkunskaper, förutsättningar, intressen och behov.

Uppföljning – de mål som satts upp under kartläggningarna följs upp kontinuerligt under barnets/elevens första år. I samband med varje uppföljning sätts även nya mål upp.

Avslut- efter ett år avslutas introduktionsteamets arbete runt eleven. Därefter har skolan själv möjlighet att köpa studiehandledning via modersmålsenheten.

Varje skola måste ha en egen handlingsplan för mottagandet av nyanlända elever. Skolans handlingsplan uppdateras och kontrolleras regelbundet.

I Kungsbacka uppmärksammas ett likvärdigt mottagande på alla skolor och den länken som Introduktionsteamet utgör för att utväxla erfarenheter och kunskaper mellan skolorna. Dessutom uppmärksammas den entusiasm personalen känner för att ta sig an nyanlända elevers fråga. Svagast anses vara att många ensamkommande elever placeras i andra kommuner och därmed inte kommer att associera sig till Kungsbacka.

Landskrona

I Landskrona stad välkomnas alla nyanlända elever i en öppen mottagning kallad *Skolintroduktionen*, där eleven skrivs in och familjen får en tid för ett *introduktionsmöte*.

Introduktionsmöte med kartläggning: Detta möte är i princip ett samtal där eleven och familjen pratar med skolledare och skolsköterska med stöd av tolk. Samtalet kretsar kring

elevens skolbakgrund och hälsostatus. Familjen ges även information om det svenska skolsystemet och möjlighet att ställa frågor.

Klassplacering: Efter inskrivning och kartläggning på Skolintroduktionen får eleven klassplacering i en skola. För att förbereda inför reguljär undervisning går eleven först i en *introduktionsklass*.

Introduktionsklass är en klass avsedd för alla nyanlända elever med ringa eller inga kunskaper i svenska. Syftet är att skapa en trygg och positiv undervisningssituation för elever som kräver nybörjarundervisning i svenska och som därför inte kan delta i skolans ordinarie undervisning. Målet är att ge eleverna möjlighet att så snabbt och effektivt som möjligt lära sig grunderna i det svenska språket kopplat till de olika ämnena i läroplanen.

Tiden i *introduktionsklass* är inte bestämd på förhand men i genomsnitt går eleverna där cirka 1-1 ½ år. Detta kan variera beroende på vilken skolbakgrund eleven har samt hur snabbt eleven lär sig svenska.

Eftersom eleverna kommer till Introduktionsklasserna under hela läsåret blir de också mogna att slussas ut vid olika tider under läsåret.

Den erfarenheten, det engagemanget och den starka viljan som finns i kommunen betraktas som den starkaste länken i mottagandet av nyanlända elever. Den svagaste länken är att hålla kvar samma undervisningskvalitet i hela verksamheten.

Söderhamn

Söderhamns kommun arbetar för att ge alla nyanlända barn och elever en så snabb och så bra skolstart som möjligt. Strävan är att få all personal delaktig i mottagandet av nyanlända elever.

Samordnare: I Söderhamn finns en *samordnare* på heltid som fungerar som spindeln i nätet för organisationen och genomförandet av mottagande och introduktion av nyanlända elever.

Mottagningsamtal: Samordnaren ser till att den nyanlända eleven blir placerad i en skola och kallad till ett mottagningsamtal.

Modersmålsundervisning och studiehandledning: Samma medarbetare samordnar modersmålsundervisning och studiehandledning för elever i behov av det. Angående

ensamkommande elever sköter samordnaren också kontakten med boenden, Migrationsverket, gode män och socialtjänst.

Skolans handlingsplan: Skolorna har eget ansvar för mottagande av nyanlända elever. Varje skola utarbetar en *handlingsplan* för nyanlända elevers skolgång som utgör ett stöd och är väl känd för skolans medarbetare. I planen framgår vad som sker när skolan får en avisering om att en nyanländ elev ska börja. Det specificeras de olika stegen med mottagandesamtal, organisation och kartläggning samt vem som ansvarar för vad utifrån de olika professionerna inom skolan.

Mottagningssamtalet: syftar till att ge skolan ett bra underlag för att planera och förbereda för en god skolgång för eleven. Samtalet sker med telefontolk på elevens modersmål. Eleven får svara på några frågor om modersmål, skolbakgrund, simkunnighet, allergi, specialkost och tillåtande av fotografering. Eleven och vårdnadshavare informeras om hur elevens skoldagar

kommer att se ut de första veckorna. De får också praktisk information om skoltider, schema, lov dagar, anmälan om sjukfrånvaron, skolmat, läromedel, studiehandledning och skolans övriga rutiner. Eleven och vårdnadshavare ges möjlighet att fritt ställa frågor och diskutera förväntningar och funderingar om skolgången. Beroende på denna information börjar några elever direkt i en reguljär klass och andra i mindre grupper.

Kartläggning: Oberoende på vilken grundskola den nyanlända eleven går på, så ska en kartläggning göras av elevens tidigare grundkunskaper, så att undervisningen kan anpassas på ett ändamålsenligt sätt.

En första kartläggning görs vid mottagningsamtalet och syftar till att ta reda på så mycket som möjligt om elevens kunskaper och skolbakgrund. Utifrån denna information så kartläggs eleven vidare i flera ämnen i skolan. I Söderhamns kommun används kartläggningsmaterial som utformats kommunalt. Kartläggningen bör ske inom 2 månader efter att eleven har börjat skolan.

En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet, får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet. I Söderhamns kommun finns stövan att ge studiehandledning i den omfattning som elevens bedöms ha behov av för vidare kunskapsutveckling. Studiehandledning för en elev är ständigt behovsprövad.

I Söderhamn betraktas som en av de starkaste länkarna att man har nyanlända elever i alla skolor i kommunen utom två, vilket innebär att fler och fler måste ta ansvar för de nyanlända eleverna. Starkt är också organisationen vid elevens ankomst med samtal och tydlig ansvarsfördelning. Å andra sidan har många skolor inte börjat ta ansvar förrän de har fått de första nyanlända eleverna, vilket innebär att mottagandet blir en onödig segdragen process. Som en annan svag länk nämns stödfunktionerna, t ex studiehandledning, elevhälsa och kurator.

Åstorp

Åstorps kommun har ett nybildat *mottagningsteam* som består av skolsköterska och skolledare.

Mottagandemötet: Mottagningsteamet samtalat med familjen via tolk om elevens skolgång, familjeförhållande, vaccinationer o s v. Familjen informas om det svenska skolsystemet, rätten till modersmålsundervisning. Eleven hänvisas sedan till en skola i kommunen.

Placering i skolan: Efter den första kartläggningen under mottagandemötet placeras eleven i en reguljär klass. Beroende på den skolgången som eleven har haft innan ankomsten till skolan, undervisas han/hon helt eller delvis i reguljär klass med stöd av studiehandledning, eller helt i en förberedelseklass. I förberedelseklassen stannar eleven bara så länge det anses att hon eller han är mogen nog att klara undervisning i en reguljär klass med stöd av studiehandledning.

Kartläggning: Om eleven placeras i förberedelseklass, kartläggs eleven där av ett team bestående av modersmåls lärare, sva-lärare eller lärare i förberedelseklass, specialpedagog och studiehandledare. Om eleven placeras direkt i klassen är meningen att en kartläggning av ämneskunskaperna görs av ämneslärare med stöd av modersmåls lärare eller studiehandledare.

Skolledarrepresentanten betraktar ämneskartläggningen som den svagaste länken i mottagandet bland annat på grund av att ämneslärare inte hittar tid för att genomföra den.

Kartläggningen under mottagningsmötet betraktar hon som den starkaste länken.

4.4 Inkluderingsarbete

I sammanhanget är det viktigt att skilja på inkludering och integrering. Inkludering innebär att helheten ska anpassa sig till delarna medan integrering är att delarna ska anpassa sig till helheten.

De medverkande kommunerna gör sitt bästa för att arbeta inkluderande i mottagandet av nyanlända elever. Enligt utsago, fungerar det bättre för de yngre eleverna än på de äldre.

Skolorna har gjort några av de satsningarna som Skolverket rekommenderar för att stödja nyanlända elevers inkludering i undervisningen och i skolgemenskapen. Framför allt har skolorna satsat på den "fysiska" inkluderingen genom att från starten skriva nyanlända elever in i reguljära klasser. De elever som anses ha behov av det undervisas dock i förberedelseklasser, vilka är lokaliserade bland alla klassrum. De flesta eleverna som är förberedelseklasser deltar i undervisning i praktiska och estetiska ämnen i sina reguljära klasser. Mot bakgrund av forskningen (Nilsson, 2015) är det svårt att betrakta de eleverna "inkluderade" i de lektionerna. De är ofta "fysiskt" med i gruppen, men sällan socialt och pedagogiskt inkluderade.

4.5 Stöd till eleverna

Stöd ges i alla de medverkande kommunerna till alla nyanlända elever. Det handlar delvis om åtgärder som står inskrivna i skollagen såsom hälsosamtal. Andra åtgärder som vänder sig specifikt till nyanlända elever är t ex utökning av kurators- och psykologtid.

Svenska som andraspråk, modersmålsundervisning och studiehandledning ges också i alla kommuner. Däremot säger förvaltningsrepresentanter att trots att det finns ekonomiska förutsättningar för att anställa personal, finns det brist på lämpliga sökande. Svenska som andraspråk ges till alla elever i mån av personal. Det är otydligt om de eleverna som inte får sva- undervisning av en behörig lärare får i stället undervisning i svenska som modersmål. I två kommuner erbjuds kvalificerad handledning och stöd till skolledare och lärare som arbetar med nyanlända elever, vilket naturligtvis kommer eleverna till godo.

Det anges att till bristen på utbildade språklärare och handledare läggs att lärarutbildningen innehåller för lite om andraspråkinläring och lärande på ett andraspråk och att det generellt finns få flerspråkiga lärare i den reguljära undervisningen.

De flesta av kommunerna signalerar att de erbjuder för lite socioemotionellt stöd till eleverna.

4.6 Språkliga aspekter i undervisningen

Kommunerna uppmärksammar gång på gång att det är svårt att rekrytera lärare i svenska som andraspråk. Av samma anledning har de inte modersmålsundervisning i alla språk och saknar lämpliga studiehandledare.

Alla skolor har inte förutsättningar för att ha språkutvecklande undervisning i alla ämnen, men de flesta använder sig av genrepedagogik. Det har funnits fortbildning i denna pedagogik

på flera skolor. Det signaleras att fördelen med genrepedagogiken är att det kan användas med alla elever, även de som har svenska som modersmål.

4.7 Kompetensbehov hos skolans personal

Kommunernas representanter i samtliga kommuner anser att i deras respektive kommun i mer eller mindre utsträckning finns stora brister - och därmed behov av kompetensutveckling - inom följande områden:

- Förhållningssätt gentemot nyanlända elever
- Elever utan skolbakgrund eller i behov av alfabetisering
- Språkutecklande ämnesundervisning
- Föräldrasamverkan
- Socioemotionellt stöd till elever

5. Diskussion

Med de svar som har lämnats av två representanter per kommun, en på förvaltningsnivå och en på skolledningsnivå, har vi fått fram en bild av organisation och genomförande av mottagande och introduktion av nyanlända elever i de medverkande kommunerna. Det är att uppmärksamma att såväl på förvaltningsnivå som på skolnivå uttrycks generell tillfredställelse och även stolthet över det arbetet som genomförs.

Förmodligen är denna en berättigad känsla inom flera områden. De fem kommunerna lär ha satsat på att utveckla mottagandet och introduktionen av nyanlända elever både i struktur och innehåll i syfte att gynna elevernas lärande. Det finns en påtaglig medvetenhet om behov och nytta av att satsa på medarbetarnas kompetensutveckling. Lika medvetna lär de intervjuade personerna vara om att det finns områden inom den egna organisationen som behöver utvecklas och/eller förbättras.

Vi noterar att trots huvudmännens och skolledares uttalade intention av att skapa inkluderande interkulturella lärmiljöer skymtar tendensen att se arbetet i skolan utifrån organisationens perspektiv. Den nyanlända elevens perspektiv tar inte samma plats i berättelsen. Det talas om "undervisningsmiljö" och inte om "miljö för elevens lärande".

Nedan följer några mer specifika tankar utifrån studiens resultat.

5.1 Prioriteringar

Gemensamt för alla medverkande kommuner är att de prioriterar och genomför en snabb placering av den nyanlända eleven i skolan och klassen. Placeringen i skolan följer närhetsprincipen och placeringen i klassen görs oftast utifrån elevens ålder. En skola anger att klassplaceringen sker utifrån elevens kunskapsnivå och *i viss mån* utifrån elevens ålder. För några veckor sedan uttryckte den nuvarande utbildningsministern en tanke om att nyanlända elever borde årskursplaceras i enlighet med nivån på elevernas kunskaper och inte utifrån elevens biologiska ålder, vilket väckte omedelbara protester från forskare och lärarfackliga företrädare. Vi själva anser att denna form av placering i en extrem situation kan innebära att en tonårig elev får undervisning tillsammans med mycket yngre klasskamrater. Utifrån vår

professionella erfarenhet menar vi att en sådan lösning riskerar att medföra mer skada än nytta.

En annan gemensam prioritering är kartläggningen av elevernas skolbakgrund, utveckling i modersmål och kunskaper i några ämnen, oftast i matematik. Kommunerna använder sig av eget kartläggningsmaterial i väntan på Skolverkets. Meningen med kartläggningen är att undervisningen ska kunna anpassas till elevens tidigare kunskaper och erfarenheter. Det är viktigt att det individuella stöd och den undervisning eleven får, planeras och utgår från elevens kunskaper och styrkor.

För att bedriva en undervisning som når eleven behöver läraren även förstå *det sätt på vilket eleven förvärvar kunskaper*. Bouakaz & Bunar (2015) pekar på att med tidigare kunskaper avses “inte bara information förvärvad genom undervisning, utan också de erfarenheter som har format elevens *läridentitet*”. De citerar som exempel “de rutiner och strategier för kunskapsinhämtning och inläring som eleverna utvecklat i sin tidigare skola i hemlandet”. En *läridentitet*, förtydligar Bouakaz & Bunar, “består av personliga, sociala, kulturella, erfarenhetsbaserade och intellektuella dimensioner av lärande som integreras över tid”. Den nyanlända elevens kunskaper “är mer än bara förmågan att komma ihåg fakta om vad hon eller han lärt sig tidigare”. Elevens medförda kunskaper är kodade i elevens modersmål, i sin förståelse om skolan och om hur lärandet sker, “följaktligen måste läraren undervisa på ett sätt som främjar överföringen av begrepp och färdigheter från elevens modersmål till svenska”.

5.2 Organisation

I kommunerna finns tydliga strukturer och kompetenta ledare som ansvarar för mottagande och introduktion av nyanlända elever. På förvaltningsnivå visas inte bara entusiasm och engagemang utan även kunskap om organisationens starka och svaga länkar. Enligt allas utsago finns goda ekonomiska förutsättningar och politiskt stöd för att implementera en förstärkning av organisationen medan det anges att lärare och annan skolpersonal har ett alldeles för intensivt arbetstempo. Det väcker tanken om att de goda ekonomiska förutsättningarna skulle kunna utnyttjas för att avlasta personalen och höja verksamhetens kvalitet.

En bra organisatorisk lösning har den skolan hittat som har minskat lärarnas undervisningstid för att ge alla ämneslärare möjlighet att samarbeta med studiehandledare och med specialpedagoger. Att forska i möjligheter till studiehandledning via nätet och att flera kommuner samordnar digitaliserad studiehandledning verkar vara en möjlighet som kommer att öppnas inom kort.

I de medverkande kommunerna finns förberedelseklasser/introduktionsgrupper. Beroende på elevernas tidigare skolgång har man valt att placera några elever direkt i reguljär klass med tillgång till undervisning i en förberedelsegrupp “vid behov”, medan andra elever placeras under en begränsad period delvis eller helt i förberedelseklass eller introduktionsgrupp. Effekten av de olika formerna av placering är ett tema som är under diskussion på forskningsnivå (t.ex. Bunar, 2015; Nilsson, 2015). Det är svårt att begripa hur övergången av en elev till en reguljär klass fungerar om t ex kartläggningsmaterialet inte är av beprövad kvalitet. En förutsättning för inkludering är lärarens gedigna kunskap om elevens tidigare kunskaper, skolerfarenheter, livserfarenheter, “sätt” att lära sig etc. Och än en gång är det värt att poängtera att det inte är eleven som ska “integrera sig själv” i undervisningen. Det är läraren som måste undervisa inkluderande utifrån ett interkulturellt perspektiv. Detta är en

intressant och angelägen fråga att utveckla vidare inom ramen för ett gemensamt utvecklingsarbete.

En annan skola i förstudien har anställt en *integrationspedagog*. Det är en relativt ny arbetskategori, som kan vara ett mycket bra komplement till skolans arbete kring integration av nyanlända elever i skolan och samhället. Integrationspedagogens funktion öppnar möjligheter till ömsesidiga kontakter mellan de nyanlända eleverna och etablerade delar av kultur- och idrottsverksamheter i samhället, som förutom att vara viktiga ingredienser i barnets generella utveckling, också utgör en del av det socioemotionella stödet och även en del av det språkliga stöd som nästan alla nyanlända elever behöver.

5.3 Mottagande och kartläggning av elevernas kunskaper

Kartläggningen är en av de viktigaste åtgärderna i skolans mottagande av nyanlända elever. Den ska inte bara ge information om ämneskunskaper och färdigheter som eleven tidigare har inhämtat via skolundervisning utan också av andra erfarenheter och förmågor som utgör elevens läridentitet (Bouakaz, Bunar, 2015). Lika viktigt som att ta reda på vilka kunskaper eleven har med sig är att ta reda på vilket sätt, genom vilka strategier, eleven har förvärvat dessa kunskaper.

Samtliga kommuner i förstudien skriver in nyanlända elever i en reguljär klass. En del väljer att i början undervisa dem i en förberedelsegrupp eller förberedelseklass. En skola som placerar nyanlända elever i reguljär klass direkt efter ankomsten, har en introduktionsgrupp där en sva-lärare undervisar eleverna efter behov. Skolan har bara 5 % elever med svenska som modersmål. Troligtvis har 95 % av skolans elever mycket få möjligheter att aktivt utveckla svenska som sitt andraspråk. Elevernas möjliga stödbehov och undervisande lärares tunga ansvar, kompenseras delvis med extra tid för kurator och skolpsykolog. Monica Axelsson, professor i tvåspråkighetsforskning med inriktning på svenska som andra språk, redovisar forskning som antyder tveksamhet om lämpligheten att placera elever direkt i en reguljär klass (Axelsson, 2015). Det vore intressant att utvärdera hur modellen fungerar på de ovannämnda och liknande skolor.

Att kommunerna som deltar i förstudien har särskilda team och verksamheter för mottagande av nyanlända elever indikerar att nyanlända elevers skolgång verkligen har etablerat sig som ett prioriterat område. Mottagningsverksamheterna befinner sig i mer eller mindre samma grad av utveckling i alla kommuner, fast de använder sig av olika lösningar för liknande situationer. Detta talar för att en utväxling av erfarenheter och ett samarbete mellan närliggande kommuner, skulle kunna ge positiva resultat.

5.4 Inkluderingsarbete

Specialpedagogikforskarna Claes Nilholm och Kerstin Göransson delger fem kriterier som måste uppfyllas för att undervisningen ska vara inkluderande:

- gemenskap på olika nivåer
- ett enda system (till skillnad från ett för ”vanliga” elever och ett för elever i behov av stöd)
- en demokratisk gemenskap
- delaktighet från eleverna
- att olikhet ses som en tillgång

Det inkluderingsarbete som skolorna i denna förstudie bedriver handlar mest om "fysisk" integrering av eleven till den pågående verksamheten. Sådana åtgärder som snabb placering av eleven i en klass, en relativt kort vistelse i introduktionsgrupp/förberedelseklass, lokalisering av klassrummet i närheten av övriga klasser kan underlätta inkluderingsarbetet, men de är långtifrån den genomtänkta och mycket mer komplexa processen som inkludering innebär. Vårt samhälle och vår skola genomsyras fortfarande i mångt och mycket av tanken att den som kommer utifrån är skyldig att anpassa sig och anamma vår nuvarande verklighet. Till exempel är majoriteten av skolförvaltningens huvudmän och skolledare i studien uppenbarligen medvetna om att olikheten ska ses som en tillgång, men i skolornas vardag är det mycket som går ut på att försöka "försvenska" elever med annat ursprung. På förvaltningsnivå genomförs ett mer utvecklat inkluderingsarbete i form av aktiviteter med föräldrar, samarbete med föreningar och dylikt. Att en integrationspedagog inkluderas i skolans verksamhet kan vara en väg på vilken inkluderingsarbetet i ett socialt perspektiv verkligen tar form och fart.

5.5 Stöd till eleverna

Ett stöd som är specifikt för nyanlända elever är det språkliga stödet: undervisning i svenska som andraspråk, undervisning i modersmål, studiehandledning på modersmål eller annat språk. Samtliga förvaltningsrepresentanter och skolledare i studien är väl införstådda med betydelsen av det språkliga stödet, men lyckas inte rekrytera adekvat personal. I hela landet brottas skolan med samma problem dvs brist på utbildade sva-lärare, modersmåls lärare och studiehandledare. Till detta måste vi lägga till att lärarutbildningen innehåller alltför lite om andraspråksinläring och lärande på ett andraspråk i nuläget.

Generellt finns få flerspråkiga lärare i reguljär undervisning i hela Sverige, men här satsar flera skolor i kommunerna i studien på att anställa flerspråkig personal. Det finns lärar- och elevassistenter som delvis kan kompensera saknaden av utbildade flerspråkiga lärare och även av studiehandledare.

5.6 Språkliga aspekter i undervisningen

De språkliga och språkutvecklande aspekterna är bland de allra viktigaste att beakta när det gäller att ta emot och introducera nyanlända elever. På huvudmänna- och skolledningsnivå finns det ingen tvekan om detta, men det finns brister i bemanningen som varken förvaltningen eller skolledningen kan göra något åt.

Vissa kommuner eller skolor av dem i studien tillämpar genrepdagagogik. Genrepdagagogik är en undervisningspedagogik som bygger på att skolans ämnen använder sig av olika genrer eller texttyper. Eleverna får undervisning om vad som utmärker respektive genre och får också medveten träning i att producera sådana texter. Genrepdagagogiken kan vara en del av språkutvecklande undervisning, men ersätter den inte.

Språkutvecklande undervisning i alla ämnen kräver goda kunskaper av andraspråk och av tvåspråkighet hos skolledning och klass- och ämneslärare. Representanterna på förvaltnings- och skolledningsnivå i de kommuner som medverkar i studien bekräftar betydelsen av språkutvecklande undervisning och uttrycker ambitionen att inom kort fler lärare får kompetensutveckling i det området.

5.7 Kompetensbehov hos skolans personal

En skolledare anger att det råder en brist i personalens förhållningssätt gentemot nyanlända elever. Eftersom det är ett område som avgör sätt på vilket undervisningen av nyanlända elever genomförs måste detta få stor uppmärksamhet.

Behov av ökad förståelse av flerspråkighet och språkutvecklande ämnesundervisning lär också vara i stort behov av kompetensutveckling.

Några representanter är bekymrade över bristen på kunskap som finns bland lärare om arbetet med äldre elever utan skolbakgrund och i behov av alfabetisering. I de kommuner som deltar i förstudien finns många ensamkommande elever och antalet lär öka ännu mer. Bland dessa tonåringar finns flera som har behov av alfabetisering.

Vi har redan kommenterat att nyanlända elever behöver socioemotionellt stöd inom pedagogiska ramar och att personalen bör öka sin kompetens i det området. Det är huvudmännen och rektorerna väl medvetna om.

Samverkan med föräldrarna är ett annat område där kommunerna generellt lär ha brister i.

“Det finns en väl förankrad förståelse bland forskarna att starka relationer och öppna kommunikationskanaler mellan lärare och nyanlända föräldrar är en nödvändig förutsättning för att nyanlända barns skolgång ska bli framgångsrik.” (Bunar, 2015).

5.8 Sammanfattning av diskussionspunkterna

Utifrån den diskussion som förts ovan utmärker sig följande aspekter sammanfattningsvis:

- Det finns kompetenta ansvariga på kommunnivå och samordnare som hanterar frågor kring de nyanlända eleverna.
- Många verksamma i skolan är erfarna och engagerade medarbetare med kunskap inom arbetet kring nyanlända elever.
- Samtliga fem kommuner ser mottagandet av de nyanlända eleverna som en viktig och prioriterad uppgift. De har strategier för mottagande även om sätten de görs på varierar.
- Nyanlända elever skrivs in i reguljära klasser, men många elever undervisas i förberedelseklasser eller introduktionsgrupper under den första tiden i skola (max 2 år).

De största bristerna i mottagandet av de nyanlända eleverna, och därmed nödvändiga utvecklingsområden, är:

- Bristfälligt språkligt stöd i form av brist på utbildade lärare i svenska som andraspråk och brist på studiehandledare med lämplig kompetens
- Brist på kunskaper om andraspråksinlärning och kunskaper om lärande på ett andraspråk bland undervisande lärare som inte är lärare i svenska som andraspråk.

- Undervisning i reguljära klasser trots att det utges att det finns brist på stöd på modersmål.
- Föräldrasamverkan, som ingen kommun tycks särskilt uppmärksamma.
- Socioemotionellt stöd: bristande kunskap om svåra upplevelser och trauma samt redskap för att ge socioemotionellt stöd i klassrummet inom pedagogiska ramar
- Brist på förståelse om behovet av samverkan med elevens sociala nätverk.

6. Slutsatser

6.1 Slutsatser ur ett skolutvecklingsperspektiv

Mot bakgrund av den här förstudiens resultat och med de nyanlända eleverna i fokus, ser vi att det finns behov av att kommunerna stärker arbetet på alla organisationsnivåer – på förvaltningsnivå, på skolnivå, i lärarlaget och i klassrummet.

Ett tydligt interkulturellt förhållningssätt i arbetet på förvaltningsnivå bör leda till ett förstärkt interkulturellt ledarskap på skolnivå och därmed till spridningen av det interkulturella förhållningssättet till alla leder av skolverksamheten. Det bör mynna ut i kvalitativ interkulturell undervisning och goda lärmiljöer för nyanlända elever.

I anslutning till kompetensutvecklingen behöver både skolledare och lärare diskutera hur man kan omforma sina arbetssätt för att anpassa dem till den nya situationen. Ibland kan man behöva hitta nya organisatoriska lösningar. Det är av största vikt att skolledningen tar en aktiv och pådrivande roll i detta arbete.

Det är viktigt att fortsätta arbeta fram en organisatorisk modell som underlättar och gynnar arbetet med uthållighet och systematik. Detta utvecklingsarbete bör fokusera på hur organisationen kan bli så flexibel som den behöver vara för att alla elever ska få det just de behöver.

Studiehandledning av den bästa kvaliteten är förutsättning för inkluderingen av nyanlända elever i reguljär undervisning och all skolverksamhet. Ett utvecklingsområde inom detta är arbetet med fjärrundervisning. Kan kommunerna genom ett brett samarbete röja hindren som stoppar denna lösning?

Vi rekommenderar en kompetensförstärkning på förvaltnings- och skolledningsnivå angående:

- Holistiskt perspektiv i skolan (hälsofrämjande aspekter, interkulturell pedagogik osv).
- Interkulturellt förhållningssätt
- Inkluderande lärmiljöer ur ett interkulturellt perspektiv
- Interkulturellt ledarskap

Nyanlända elever som kommer från krigsdrabbade områden bör särskilt uppmärksammas. Skolan bör utveckla strategier för att samarbeta och samverka med föräldrar/godman/sociala nätverk. Detta är speciellt viktigt angående ensamkommande flykting- och asylsökande elever. Det bör poängteras att elevernas välmående är den starkaste förutsättning för lärande och utveckling.

Vi rekommenderar kunskapsförstärkning på skolnivå angående:

- Kunskaper om socioemotionellt stöd inom pedagogiska ramar
- Kunskaper om elever med svåra upplevelser
- Kunskaper om elever med trauma
- Förhållningssätt till nyanlända elever och föräldrar
- Kunskaper om föräldrasamverkan

De språkliga och språkutvecklande aspekterna är bland de viktigaste att beakta i nyanlända elevers undervisning. Inläringen av ett nytt språk och språkutvecklingen är en komplex process som tar tid. Det är därför avgörande att alla lärare, inte bara lärare i svenska som andraspråk, har förståelse och kunskap i språkutvecklingsprocessen.

Vi rekommenderar kompetensutvecklande insatser riktade till skolläda och samtliga lärare och pedagoger om:

- Andraspråksutveckling och utveckling av flerspråkighet
- Vad en språkutvecklande ämnesundervisning innebär
- Undervisning av elever med "ingen eller liten skolbakgrund", alfabetisering etc.
- Förhållningssätt till flerspråkiga elever

6. 2 Möjliga forskningsfrågor

Vi föreslår en diskussion utifrån de gemensamma utvecklingsbehov som visat sig i förstudien. Det är för tidigt i processen för att formulera sig alltför konkret och därför är förslagen med nödvändighet skissartade:

- Utvärdering av resultaten av placering av nyanlända elever i reguljära klasser vs undervisning av elever i förberedelseklasser eller dyl. utifrån ett socialt perspektiv och utifrån kunskapsutvecklings perspektiv.
- Effekten på resultaten av en generell förbättring av kunskaper om andraspråksinläring och kunskaper om lärande på ett andraspråk bland undervisande lärare som inte är lärare i svenska som andraspråk.
- På vilket sätt kan skolan samverka med föräldrar som är drabbade av kriget och flykten? Hur man arbetar med elever som befinner sig i den situationen?
- Socialinkludering av ensamkommande elever.

- Vad bör alla lärare känna till om andraspråksutveckling för att de nyanlända elevernas skolsituation ska kunna gynnas? Vad tycker de själva att de saknar för kunskaper? Vad säger forskningslitteraturen?
- Hur kan modersmålsundervisning och studiehandledning bedrivas på ett pedagogiskt och effektivt sätt via digitala hjälpmedel?
- Hur kan modersmålsundervisning integreras på ett bättre sätt i de ordinarie undervisningen i klassrummet?
- Hur kommer de nyanländas kartläggningsresultat till användning i skolan?
- Vilka former av stöd till nyanlända elever har kommuner svårast att erbjuda? Varför och hur kan det åtgärdas?

Några möjliga samarbetsmodeller med forskare inom utvecklingsarbetet skulle kunna vara:

- Forskare som följer arbetet i tematiska utvecklingsgrupper
- Ett praktiktäna spridningsarbete där forskare inom olika discipliner som är av intresse för arbetet med nyanlända elever deltar i seminarier, workshops och en kontinuerlig dialog
- Utvärderingsforskning
- Ett tvärvetenskapligt perspektiv där forskare inom olika discipliner som berör utvecklingsområdena ovan medverkar till kunskapsutvidgningen.

7. Sammanfattning och slutsatser efter diskussion under presentationsseminarium

Den 30 november 2015 arrangerades ett seminarium för att presentera resultaten av denna förstudie samt för att hitta gemensamma fokusområden för ett långsiktigt arbete med förutsättningar för nyanlända elever i skolan.

7.1 Diskussion om styrkor och svagheter i organisationen

Under ett första diskussionspass delade deltagarna med sig av sina styrkor och svagheter när det gäller organisation och genomförande i arbetet med nyanlända elever, med utgångspunkt i förstudiens slutsatser. Nedan följer en sammanfattning av några huvuddrag i diskussionen:

- *Inkluderingsbegreppet*

En grundläggande reflektion gällde den om begreppen *integrering* och *inkludering*, där det underströks att *inkludering* bör vara den term som används i sammanhanget och att det innebär ett anpassande av lärmiljön till att omfatta alla elever utifrån individuella förutsättningar.

- *Lärandebegreppet*

En annan grundläggande term som lyftes upp till diskussion var om frågan verkligen gäller nyanlända elevers *lärande*. Lärandet i sig skiljer sig inte, det finns en risk att vi krånglar till det om vi benämner utvecklingsområdet så. Det är i stället förutsättningarna, organisationen och resurserna som behöver bearbetas.

- *Språkutvecklande arbetssätt*

I diskussionen lyftes temat språkutvecklande arbetssätt vid ett flertal tillfällen och med olika ingångar. Kompetensen för att möta behovet av att jobba med språk i alla ämnen måste finnas hos både ämneslärare och modersmålslärare. Det är viktigt att implementera ett förhållningssätt som innebär att alla lärare delar ansvaret för denna utveckling. Man ser behov av att jobba språkutvecklande i alla led från förskola till skola och fritids.

Det påpekades att även på skolchefs nivå behövs kompetensutveckling inom detta för att förankra och få en ökad förståelse för förhållningssätt, innehåll och arbetsmetoder.

Här underströks även vikten av ett interkulturellt förhållningssätt. Man kan lära på andra språk än svenska, något som kan komma att bli än mer aktuellt i skenet av nya asyllagstiftningar. I samband med detta lyftes även aspekten om lärarutbildningen innehåll. Det borde vara obligatoriskt med SVA och språkutvecklande arbetssätt för alla lärarkategorier, var en synpunkt som lyftes fram.

I samband med detta nämndes lärarbristen inom svenska som andraspråk som en stor utmaning framöver. Lärarutbildningen behöver anpassas till rådande situation.

- *Generella behov aktualiseras*

En synpunkt som lyftes fram var att det inte är något nytt att arbeta med nyanlända elever i svensk skola, men det har accentuerats den senaste tiden på grund av det stora antalet. Det aktuella läget gör att man inom skolans organisation "ruskas om" och tvingas ta tag i saker som egentligen alltid borde vara aktuella att jobba med; kollegialt lärande, samarbete och vägar att hjälpas åt, att titta på hur arbetstiden används osv. De frågor som aktualiseras i och med att svensk skola nu står inför denna utmaning blottlägger behov som vi har missat under många år, en förändring som gäller allas elevers lärande. Samtidigt finns stor kompetens sedan tidigare, som måste tas tillvara nu när situationen är mer ansträngd.

- *Hälsoaspekter och interkulturell kompetens*

Det framkom att en viktig aspekt som behöver stärkas är kunskap om hur man tar hand om den känslomässiga delen, hur eleverna mår. Elevhälsans viktiga roll i arbetet med nyanlända elever får inte underskattas och bör finnas med i planering av utvecklingsarbete framöver. I anslutning till detta togs kulturella aspekter och vikten av interkulturell förståelse upp.

- *Vikten av samverkan*

Vikten av samverkan på flera olika plan poängterades: dels samverkan inom en kommun - mellan skola och socialtjänst, fritidsorganisationer och kulturinrättningar - för att sprida

arbetet ut i samhället, dels samverkan mellan olika huvudmän för att lära av varandras erfarenheter.

- *Långsiktighet*

Arbetet med att förbättra förutsättningarna för nyanlända elever i den svenska skolan är ett långsiktigt arbete. Det är inget som kan lösas med en ”quick fix” och heller inte något som är en övergående situation inom överskådlig framtid. Avslutningsvis kan därför sägas att de medverkande tycktes eniga om att arbetet bör utföras på ”kortlång sikt”, det vill säga vara verksamt på kort sikt men hållbart på lång sikt. Vi behöver hitta arbetsformer som utvecklar verksamheten på detta sätt.

7.2 Formulering av kunskapsbehov för utveckling och forskning

Under seminariets andra diskussionspass riktades diskussionen in på att formulera områden där det finns behov av mer kunskap när det gäller förutsättningar för elever som är nyanlända. Önskelistan blev lång, nedan följer en sammanfattning.

Utvärdera och vidareutveckla befintlig kunskap

- *Nycklar som har lett till framgång*, en undersökning om vilka lyckade satsningar som har gjorts, är något som efterfrågas.
- *Omsätta befintlig forskning i praktik* – att göra verkstad av det vi redan ”vet.” Det finns en hel del forskning och en enorm kompetens ute i kommunerna. Hur omsätter vi detta till praktik? Det är nödvändigt att vi går från teori till praktik nu! Det uttrycktes att vi inte behöver ”vänta” på mer forskning, det viktiga är att det blir konkret arbete. Ett tydlig synpunkt från många är vikten av att kavla upp ärmarna och fokusera på uppdraget. Vi måste vara modiga och tänka utanför ramarna.
- *Plan B, gott nog i akut läge*. Vi får inte förlamas av svårigheterna i situationen och låta arbetet stanna av för att det inte går att lösa alla situationer på bästa sätt.
- *En kunskapsbank* inom området efterfrågas. Hur går vi vidare, hur kan vi ta del av varandras erfarenheter? Kan man studera hur lärare med erfarenhet arbetar och bygga vidare utifrån gemensam kunskap? Att lära på fältet – hur kan vi gå tillväga?
- *Generell skolutveckling* genom att utveckla för nyanlända elevers förutsättningar. Alla elever har rätt till samma möjligheter i skolan. Om man ser den nödvändiga utvecklingen av skolans organisation för att inkludera nyanlända elever som ett tillfälle till generell utvärdering och utveckling skulle man kunna vinna så mycket mer.
- *Forskning om vad som har fungerat*, hur har det gått för eleverna? Exempelvis genom jämförande studier mellan förberedelseklass och direktplacering i ordinarie klass. Utvärdering av resultat, i hur hög utsträckning når man kunskapsmålen?

Arbete inom och med styrkedjan

- *Vad behöver rektor* för att stödja skolans personal i arbetet?
- *Vad behöver huvudmannen* för att stödja rektor att skapa förutsättningar i organisationen?
- Det vore intressant med en *forskning som följer kommunen och huvudmännens kollegiala lärande*. Vad händer när huvudmännen börjar jobba ihop och stöttar och lära av varandra? Kritiska vänner på huvudmannanivå som kan skapa ett lärande där.
- *Vilka kompetenser/funktioner behövs i ett arbetslag* för att klara uppdraget?
I stället för att ha en antingen-eller-tanke kring var och hur eleven placeras bör man tänka på arbetslagets roll. Vilka kompetenser och funktioner behövs i ett arbetslag för att bedriva en framgångsrik undervisning och klara uppdraget? Arbetar man i arbetslag som har funktionen av lag, är de rätt konstruerade för att ge det stöd som eleverna är i behov av?
Vilka kompetenser behöver rektor för att kunna stödja arbetslaget och vilka kompetenser behöver huvudmannen för att stödja rektor? Det är viktigt att jobba med helheten, på alla nivåer, för att lyckas.

Samverkan och övergångar

- *Samverkan mellan grundskola och gymnasium*. Studier och utvecklingsarbete som förtydligar denna viktiga fas.
- *Vad kan folkhögskolornas roll vara* i mottagandet av nyanlända elever? Hur kan de underlätta och stödja gymnasieskolorna?
- *Övergångar mellan olika undervisningsformer*, exempelvis förberedelseklass till ordinarie klass. Hur gör man detta på ett bra sätt när det saknas resurser och/eller kompetens? Vi behöver arbeta på och studera framtida former för detta.

Implementering

- *Hur kartläggningmaterialet används* och kan bidra till planering, undervisning och lärande. På vilket sätt tas materialet emot och förstås av lärarna? Ett arbete som studerar implementeringen av materialet utifrån elevperspektiv.

Elevperspektiv

- *Elevperspektivet – hur kan man fånga det i det systematiska kvalitetsarbetet?*
Det vore intressant med en bredare undersökning som omfattar olika organisationsformer och som belyser det eleverna tycker har varit viktiga faktorer för att utvecklas och ha en god social kontakt i skolan. Att få fatt i elevrösterna är centralt i utvecklingsarbetet och intressant för framtida studier.

- *Samordning mellan studiehandledning och lärare.* Studie- och yrkesvägledningens roll, hur kan den utvecklas. Vad får den för effekter? Vikten av att få god studie- och yrkesvägledning är kvalitetshöjande för verksamheten.
- *Lärandeklimatet i klassen.* De nyanlända eleverna mår ofta inte bra när de placeras ut i ordinarie klass (ref. till t.ex. Jenny Nilsson Folkes forskning). Att jobba med detta är ytterligare en aspekt som gynnar alla elever.

Socioemotionella aspekter

- *Elevhälsans roll i organisationen.* Kuratorer och skolhälsans roll – kan den förstärkas i det ordinarie arbetet? Det är viktigt att alla olika professioner stöttar varandra i verksamheten för att öka möjligheter till lärande och skapa framgångsfaktorer. Det här gäller inte minst stöd till traumatiserade, ensamkommande barn. Hur blir skolan bättre på det socioemotionella stödet?

Språkutvecklande arbete

- *Modersmålsundervisningen* - hur kan man arbeta för att höja status, förbättra organisation och få tillgång till kompetens.
- *Implementeringsstudie av språk och kunskapsutvecklande arbetssätt.* Forskning visar att språk- och kunskapsutvecklande arbete gynnar alla elever – det vore intressant att studera hur detta stämmer när det implementeras, både i sina delar och i sin övergripande form. Att utveckla en skola som gynnar nyanlända elevers lärande bidrar till allas lärande – generell skolutveckling och inkludering. Det är viktigt att ha med i tankarna att arbetet ska gynna alla elever.
- *Är svenskan central för alla ämnen?* Svenskans betydelse kontra de centrala innehållen i övriga ämnen lyftes. Hur kan man låta eleverna visa sin kunskap på andra sätt än att det är bundet till svenskan? Hur kan digitala resurser vara till hjälp här? Detta kan i förlängningen bli kopplat till tillfälliga uppehållstillstånd, där det kanske inte är självklart att elevernas huvudfokus är att klara sig på svenska. Verkligheten förändras snabbt. Borde vi undervisa på något annat språk för att förbereda elever?

Läroarbete

- De vore intressant med en *enkätstudie*, som fokuserar på attityder, förhållningssätt och kunskaper. Vad vet lärarstuderande när de slutar utbildningen om nyanländas lärande, språk och kunskapsutvecklande arbetssätt?

Litteraturlista

- Almqvist, K. (2013). Effekter av långvarig extrem stress på relationer mellan föräldrar och barn. I: Asher, H. & Hjern, A. (red). *Från apati till aktivitet. Teori och behandling av flyktingbarn med svår psykiskt ohälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, H., Ascher, H. Björnberg, U. & Eastmond, M. (red.) (2010). *Mellan det förflutna och framtiden. Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande*. Göteborg: Göteborgs universitet, Centrum för Europaforskning.
- Angel, B. & Hjern, A. (2004). *Att möta flyktingar*. Lund: Studentlitteratur.
- Antonovsky, A. (2007). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ascher, H., & Hjern, A. (red). (2013). *Från apati till aktivitet. Teori och behandling av flyktingbarn med svår psykiskt ohälsa*. Lund: Studentlitteratur.
- Axelsson, M. (2002). *Organisation, lärande och elevsamarbete i skolor med språklig och kulturell mångfald. Rapport 2 inom forskningsområdet Mångetnincitet, tvåspråkighet och utbildning*. Institutionen för lärarutbildning. Uppsala: Uppsala universitet.
- Axelsson, M. (2015). Nyanländas möte med skolans ämnen i ett språkdidaktiskt perspektiv. I: Bunar, N. *Nyanlända och lärande - mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bergendorff, I. (2014). Nyanlända elever i Sverige. I: Kästen-Ebeling, G & Otterup, T (red.) *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Bouakaz, L. (2009). *Föräldrasamverkan i mångkulturella skolor*. Lund: Studentlitteratur
- Bouakaz, L och Taha, R. (2014). "Det är deras dröm - inte min!" i Kästen-Ebeling & Otterup (red) *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur
- Bouakaz, L. & Bunar, N (2015). Diagnos: Nyanländ. Lärande och läridentiteter i en skola för nyanlända. I: Bunar, N. *Nyanlända och lärande - mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bunar, N. (2010). *Nyanlända och lärande*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Elmeroth, E. & Häge; J. (2009). *Flyktens barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Esken, P (2006). *Välkomstens effekt på Gunnareds skolors arbete med nyanlända elever – en utvärdering*. Göteborg: Enheten för mångkulturell utveckling.
- Forinder, U. & Hagborg, E (2008). *Stödgrupper för barn och Ungdomar*. Lund: Studentlitteratur
- Kästen-Ebeling, G., Otterup, T. (red.) (2014). *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.

- Kästen-Ebeling, G. (2014). Erfarenheter. I: Kästen-Ebeling, G & Otterup, T (red.) *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmström, C (red.) (2006). *Satsa på barnens vardagsmiljöer – mottagande och introduktion av nyanlända barn och ungdomar*. Stiftelse Allmänna Barnhuset, skriftserie 2006:3.
- Nilsson Folke, J. (2015). Från inkluderande exkludering till exkluderande inkludering? - elevröster om övergången från förberedelseklass till ordinarie klasser. I: Bunar, N. *Nyanlända och lärande - mottagande och inkludering*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Nilholm, C. & Göransson, K. (2013). *Inkluderande undervisning*. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndighet, SPMS.
- Otterup, T. (2014). Nyanlända elevers språkutveckling. I: Kästen-Ebeling, G & Otterup, T (red.) *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling (2007). *Nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Myndigheten för skolutveckling (2005). *Vid sidan av eller mitt i? - om undervisning för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan*. Stockholm: Liber.
- Regeringens proposition 2014/15:45 *Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång*
- Unenge, I. (2014). Barn i väntan och Barn i Start - stödgrupper för flyktingbarn. I: Kästen-Ebeling, G & Otterup, T (red.) *En bra början - mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur
- SKL (2015). *Skolgång för nyanlända elever Exempel och inspiration från kommuner*. Stockholm: SKL
- Skolinspektionen (2014). *Rapport nr 2014:3. Utbildningen för nyanlända elever*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket (2015). *Remiss av Allmänna råd med kommentarer. Utbildning för nyanlända elever*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2012). *Att främja nyanlända elevers kunskapsutveckling*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011). *Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. Stockholm: Skolverket.